

BIBLIOTEKI PEDAGOGICZNE LOKALNIE – MAŁE OJCZYZNY, DUŻE PERSPEKTYWY

pod redakcją naukową
Marty Ślusarek,
Beaty Janik
i Wandy Bukowczan

Biblioteki pedagogiczne lokalnie –
małe ojczyzny, duże perspektywy

NOWE OGÓLNOPOLSKIE FORUM BIBLIOTEK PEDAGOGICZNYCH

Biblioteki pedagogiczne lokalnie – małe ojczyzny, duże perspektywy

POD REDAKCJĄ NAUKOWĄ
MARTY ŚLUSAREK,
BEATY JANIK
I WANDY BUKOWCZAN

Kraków 2022

© Copyright by Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Hugona Kołłątaja w Krakowie
and individual authors, 2022

Recenzenci:

prof. dr hab. Małgorzata Kisilowska-Szurmińska
prof. nadzw. dr hab. Krzysztof Walczak

Opracowanie redakcyjne:

Dorota Ilnicka

Projekt okładki i logo:

Adrian Idzik

Fotografia na okładce:

Małgorzata Stachurska

ISBN 978-83-8138-770-5 (druk)

ISBN 978-83-8138-771-2 (PDF)

<https://doi.org/10.12797/9788381387712>

Publikacja sfinansowana ze środków przeznaczonych na działalność statutową

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA

ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków

tel.: 12 421-13-87; 12 431-27-43

e-mail: publishing@akademicka.pl

Księgarnia internetowa: <https://akademicka.com.pl>

Spis treści

Marta Ślusarek, Beata Janik, Wanda Bukowczan, Wstęp	7
Dagmara Kawoń-Noga, Regionalizm jako nieredukowalny aspekt działalności bibliotecznej – na przykładzie poczynąń Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Opolu	13
Artur Czesak, Donata Ochmann, Małe ojczyzny a lokalne dziedzictwo językowe	27
Magdalena Wójcik, Profile bibliotek publicznych w serwisie Facebook jako źródło informacji o wydarzeniach lokalnych – komunikat z badań pilotażowych	39
Iwona Kowalska, Anna Zaćlona, Zagadnienia regionalizmu w działalności bibliograficznej Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Opolu	47
Bogumiła Celer, Idea regionalnych izb pamięci w bibliotekach polskich na przykładzie Pracowni Artystycznej Władysława Kościelniaka w Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu	57
Jadwiga Picha, Halina Szpak, Biblioteka pedagogiczna jako instytucja kulturotwórcza w regionie na przykładzie Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Bielsku-Białej i Filii w Cieszynie	67
Marta Król, Lasowiackie serce Biblioteki Pedagogicznej w Tarnobrzegu. Działalność na rzecz edukacji regionalno-historycznej	81
Ewa Pronobis-Sosnowska, Projekt edukacyjny i wystawa <i>Marian Rejewski – bydgoszczanin, matematyk, kryptolog</i>, czyli jak promować bibliotekę, wykorzystując wizerunek patrona placówki	89
Magdalena Kozak, Świat jako ziemia obiecana. Lokalne wspólnoty jako miejsca wzajemnego gospodarowania ziemią w ujęciu Józefa Tischnera	101
Anna Marcol, Konferencje z cyklu <i>Człowiek potrzebuje korzeni i skrzydeł</i> jako forma popularyzacji wiedzy o regionie	115
Lilla Kołodziejczyk, Działania, współpraca, integracja – edukacja varsavianistyczna w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej im. KEN w Warszawie	131
Anna Popławska, Mała ojczyzna – budowanie i rozwijanie wspólnoty na przykładzie działań Biblioteki Pedagogicznej im. H. Radlińskiej w Siedlcach Filii w Mińsku Mazowieckim	139

Róża Pomiecińska, Aldona Zimna , Działania Publicznej Biblioteki Pedagogicznej Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu na rzecz promowania kultury regionalnej	149
Maja Wilczewska , Kolorowy świat według Fridy Kahlo. Projekt regrantowy Bardzo Młoda Kultura. Przykład dobrej praktyki budowania wspólnoty lokalnej	163
Elżbieta Żłobińska , W bibliotece wciąż się dzieje... Współpraca instytucji oświatowych i kulturalnych w regionie na przykładzie Biblioteki Pedagogicznej w Sieradzu Filii w Wieruszowie	173
Halina Świtlicka , Biblioteka pedagogiczna ambasadorem lokalnej twórczości	185
Indeks osobowy	191

Wstęp

Głównym zadaniem bibliotek jest dbałość o dziedzictwo kulturowe, o przechowywanie i upowszechnianie myśli ludzkiej. Bibliotekarze są ambasadorami kultury i historii w regionie – w szczególny sposób powinni dbać o promocję małej ojczyzny, na terenie której działają. Mała ojczyzna poprzez swoją wartość i unikatowy charakter ma ogromny wpływ na poczucie tożsamości i świadomości społeczeństwa lokalnego, wzmacnia potencjał więzi rodzinnych i sąsiedzkich, kształtuje społeczną odpowiedzialność, zrozumienie i wzajemny szacunek. Małe ojczyzny uczą, jak żyć w wielkiej ojczyźnie, krzewią idee współpracy i współdziałania, budują poczucie wspólnoty.

Podczas otwarcia V Nowego Ogólnopolskiego Forum Bibliotek Pedagogicznych Anna Piotrowska, dyrektor Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Krakowie, zauważyła, że spotkanie ma charakter symboliczny i zostało w pewnym sensie „wyreżyserowane” przez los, który sprawił, że zarówno prelegenci, jak i uczestnicy pozostali w swoich małych ojczyznach. Pandemia COVID-19 spowodowała, że nie można było spotkać się jak co roku w Krakowie, a konferencja zorganizowana została w formie zdalnej na platformie Cisco Webex Meetings.

Mimo zmiany formuły wydarzenia, Forum pokazało, że biblioteki pedagogiczne pełnią znaczącą rolę w propagowaniu kultury i historii swojego regionu, w budowaniu lokalnych więzi i kształtowaniu wśród mieszkańców poczucia własnej wartości, w ukazywaniu walorów i perspektyw rozwoju swoich małych ojczyzn. Konferencja była okazją do podzielenia się pomysłami i doświadczeniami w zakresie edukacji regionalnej, prowadzonej w różnorodny i twórczy sposób przez biblioteki w całej Polsce.

Niniejszy tom, wydany w serii *Nowe Ogólnopolskie Forum Bibliotek Pedagogicznych*, jest pokłosiem wydarzenia, które odbyło się w dniach 7-8 czerwca 2021 roku. Otwiera go referat Dagmary Kawoń-Nogi *Regionalizm jako nieredukowalny aspekt działalności bibliotecznej – na przykładzie poczynąń Pedagogicznej Biblioteki Woje-*

wódzkiej w Opolu, który przynosi rozważania teoretyczne na temat regionalizmu, edukacji regionalnej i małej ojczyzny, ogólną typologię przedsięwzięć bibliotecznych mieszczących się w przedmiotowej tematyce, a następnie prezentuje wybrane działania o charakterze regionalnym Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Opolu. Autorka podkreśla, że chociaż biblioteki pedagogiczne – w odróżnieniu od bibliotek publicznych – nie są zobligowane przepisami prawa do szczególnych działań wokół zagadnień regionalizmu, to jednak większość placówek ogólnopolskiej sieci proponuje swoim czytelnikom ofertę wykorzystującą i promującą kulturę swojego regionu, widząc w niej potencjał, który może być interesujący dla lokalnej społeczności.

Kolejne opracowanie – Artura Czesaka i Donaty Ochmann *Małe ojczyzny a lokalne dziedzictwo językowe* – dotyczy niematerialnego dziedzictwa, jakim jest język oraz postrzegania regionalnych różnic językowych jako elementu tworzącego wspólnotę lokalną, a więc wyróżniającego i integrującego. Zaprezentowane zostały w nim przykłady działań wykorzystujących tę funkcję języka oraz rola bibliotek pedagogicznych w ich inspirowaniu i organizowaniu.

Artykuł opracowany przez Magdalенę Wójcik *Profile bibliotek publicznych w serwisie Facebook jako źródło informacji o wydarzeniach lokalnych – komunikat z badań pilotażowych* przedstawia biblioteki jako źródła informacji o wydarzeniach lokalnych. W tekście dokonano analizy profili wytypowanych gminnych bibliotek publicznych pod kątem ich użyteczności dotyczącej szerzenia informacji istotnych dla społeczności lokalnych. Wyniki przeprowadzonych badań pokazały, że biblioteki wykorzystują serwis Facebook do informowania o wydarzeniach lokalnych w stosunkowo małym wymiarze w porównaniu z innymi typami publikowanych wiadomości.

Iwona Kowalska i Anna Załona w wystąpieniu *Zagadnienia regionalizmu w działalności bibliograficznej Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Opolu* omówiły stan prac nad tworzoną od 2000 roku specjalistyczną bibliografią regionalną oświaty na Śląsku Opolskim oraz ukazały kierunki jej rozwoju. Bibliografia rejestruje piśmiennictwo dotyczące historii i organizacji szkolnictwa, polityki oświatowej, zawiera dokumenty związane z problematyką placówek oświatowo-wychowawczych oraz informacje na temat nauczycieli.

Tekst Bogumiły Celer *Idea regionalnych izb pamięci w bibliotekach polskich na przykładzie Pracowni Artystycznej Władysława Kościelniaka w Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu* przedstawia postać kronikarza Kalisza, jednego z najwybitniejszych kaliskich artystów plastyków oraz spuściznę po nim, która stanowi zasób Pracowni Artystycznej zlokalizowanej w Książnicy Pedagogicznej w Kaliszu. Opisuje działania podejmowane przez Książnicę, które służą zachowaniu pamiątek i dokumentów oraz popularyzacji kolekcji. Podobnie jak inne oddziały muzealne istniejące w strukturach polskich bibliotek, kaliska Książnica proponuje szereg aktywności promujących wiedzę i pamięć o Władysławie Kościelniaku poprzez lekcje muzealne, wykłady otwarte, wystawy, publikacje w książkach i czasopismach, aktywność w przestrzeni wirtualnej.

Referat Jadwigi Pichy i Haliny Szpak *Biblioteka pedagogiczna jako instytucja kulturotwórcza w regionie na przykładzie Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Bielsku-Białej i Filii w Cieszynie* pokazuje, jakie mogą być źródła inspiracji służące organizowaniu edukacji regionalnej w różnorodnych formach. W przypadku biblioteki bielskiej jest to historia zabytkowej siedziby instytucji, która pozwala na organizację np. atrakcyjnych gier miejskich czy kursów e-learningowych. Filia w Cieszynie wykorzystuje swoje specyficzne położenie na styku kilku obszarów kulturowych i proponuje m.in. zajęcia edukacyjne dla nauczycieli, konferencje, warsztaty, konkursy, imprezy kulturalne. Zachowaniu i przekazywaniu wartości lokalnej kultury służą też omówione w referacie publikacje książkowe wydawane przez bibliotekę.

Podobny przykład wykorzystania lokalizacji placówki bibliotecznej i miejscowej kultury do działań na rzecz edukacji regionalnej omawia Marta Król w tekście *Lasowiackie serce Biblioteki Pedagogicznej w Tarnobrzegu. Działalność na rzecz edukacji regionalno-historycznej*. Wiedzę o kulturze i historii grupy etnograficznej Lasowiaków biblioteka rozpowszechnia, organizując konkursy, wystawy, przeglądy twórczości i seminaria. Podejmuje również nowatorskie działania, tworząc unikatowe gry planszowe oraz wydając książkę kucharską z przepisami lokalnej kuchni.

Inny pomysł na promowanie kultury regionu przedstawiła Ewa Pronobis-Sosnowska w wystąpieniu *Projekt edukacyjny i wystawa Marian Rejewski – bydgoszczanin, matematyk, kryptolog, czyli jak promować bibliotekę, wykorzystując wizerunek patrona placówki*. Autorka opisuje wystawy posterowe jako jedną z form promocji i popularyzacji patrona biblioteki w środowisku. Bydgoska biblioteka rozpoczęła działalność edukacyjną opartą na opracowaniu i prezentowaniu wystaw w 2012 roku w związku z nadaniem placówce imienia Mariana Rejewskiego. W artykule opisano kolejne ekspozycje, zajęcia edukacyjne w formie lekcji multimedialnych oraz działania służące upowszechnianiu informacji o patronie i bibliotece, prowadzone we współpracy z lokalnymi partnerami.

Ciekawe spojrzenie na temat regionalności/lokalności przedstawiła Magdalena Kozak w referacie *Świat jako ziemia obiecana. Lokalne wspólnoty jako miejsca wzajemnego gospodarowania ziemią w ujęciu Józefa Tischnera*. Artykuł przybliży koncepcję wspólnoty w ujęciu krakowskiego filozofa, ukazuje rodzaje i cechy wspólnot oraz zagrożenia, na jakie są narażone. Autorka wskazuje, że na pierwszym planie Tischnerowskich rozważań jest etyczne znaczenie wspólnoty i podkreśla, że każda wspólnota ma sens, jeśli powstaje dla kogoś, z myślą o kimś, a jej siłą może być tylko współdziałanie, współtworzenie, bycie razem, a nie obok siebie. To ujęcie może stanowić również myśl przewodnią dla wielu pragmatycznych działań bibliotecznych związanych z edukacją regionalną.

Tekst Anny Marcol *Konferencje z cyklu Człowiek potrzebuje korzeni i skrzydeł jako forma popularyzacji wiedzy o regionie* pokazuje, jak ważne miejsce w działalności Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Józefa Lompy w Katowicach zajmuje popularyzacja tematyki regionalnej. Od 2011 roku biblioteka, wspólnie z Regional-

nym Ośrodkiem Metodyczno-Edukacyjnym „Metis” w Katowicach, organizuje konferencje adresowane do szerokiego grona nauczycieli, bibliotekarzy i regionalistów. W referacie przedstawiono zakres tematyczny kolejnych edycji konferencji, które koncentrowały się wokół ważnych wydarzeń historycznych oraz regionalnych rocznic i obchodów. Omówiono sposoby organizacji oraz zasady współpracy z lokalnymi instytucjami zaangażowanymi w organizację przedsięwzięć.

Lilla Kołodziejczyk w artykule *Działania, współpraca, integracja – edukacja varsavianistyczna w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej im. KEN w Warszawie* ukazuje, jak działalność na rzecz edukacji regionalnej może przyczynić się do budowania lokalnej wspólnoty ludzi zaangażowanych w edukację i rozwój młodego pokolenia. Współpraca w miejsce rywalizacji, nawiązywanie bezpośrednich kontaktów, integrowanie rozproszonych dotychczas instytucji i osób zainteresowanych tematyką regionalną, budowanie więzi międzypokoleniowych – to tylko niektóre wymienione przez autorkę „wartości dodane”, będące efektem działalności na rzecz edukacji varsavianistycznej, adresowanej głównie do warszawskich nauczycieli.

Na podobne zjawisko wskazuje Anna Popławska w referacie *Mała ojczyzna – budowanie i rozwijanie wspólnoty na przykładzie działań Biblioteki Pedagogicznej im. H. Radlińskiej w Siedlcach Filii w Mińsku Mazowieckim*, pisząc, że biblioteka kładzie nacisk na budowanie wspólnoty połączonej bliskimi relacjami interpersonalnymi, zaangażowanej, otwartej na wymianę doświadczeń, ale też zakorzenionej w dziedzictwie kulturowym własnego regionu. Wymienia prowadzone od wielu lat różnorodne inicjatywy (zajęcia edukacyjne, konferencje, konkursy, spotkania z lokalnymi twórcami, wystawy, gry miejskie, publikacje regionalne, pikniki czytelnicze itp.), dzięki którym członkowie lokalnej społeczności integrują się i stają się coraz bardziej świadomi znaczenia małej ojczyzny.

Opracowanie Róży Pomiecińskiej i Aldony Zimnej *Działania Publicznej Biblioteki Pedagogicznej Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu na rzecz promowania kultury regionalnej* stanowi przegląd inicjatyw podejmowanych przez bibliotekę na rzecz zachowania tożsamości kulturowej. Autorki wymieniają m.in. współpracę ze środowiskiem lokalnym, np. Kaliskim Towarzystwem Przyjaciół Nauk oraz Uniwersytetem Trzeciego Wieku „Calisia”, wykłady z cyklu *Znani/nieznani Wielkopolanie*, lekcje biblioteczne, spotkania tematyczne, konkursy i wystawy. Omawiane przedsięwzięcia mają na celu wprowadzenie dzieci i młodzieży, a także wszystkich zainteresowanych, w świat tradycji subregionu kaliskiego, a realizowane są na podstawie bogatych zasobów biblioteki, w tym kolekcji calisianów.

Maja Wilczewska w artykule *Kolorowy świat według Fridy Kahlo. Projekt regraningowy Bardzo Młoda Kultura. Przykład dobrej praktyki budowania wspólnoty lokalnej* opisuje zwycięski projekt nagrodzony grantem Narodowego Centrum Kultury, współtworzony przez Bibliotekę Pedagogiczną Wojewódzkiego Ośrodka Metodycznego w Gorzowie Wielkopolskim i Koło Gospodyń Wiejskich w Santocku. Postać i twórczość Fridy Kahlo stała się inspiracją do przygotowania i zrealizowania przed-

sięwzięcia służącego budowaniu wspólnoty i tożsamości lokalnej, a szczególnie zintegrowaniu miejscowych dzieci z dziećmi napływowymi z miasta.

Przykład pozytywnego oddziaływania biblioteki pedagogicznej na lokalne środowisko opisuje Elżbieta Żłobińska w tekście *W bibliotece wciąż się dzieje... Współpraca instytucji oświatowych i kulturalnych w regionie na przykładzie Biblioteki Pedagogicznej w Sieradzu Filii w Wieruszowie*. Autorka omawia działania biblioteki oparte na przykładach ogólnopolskich akcji bibliotecznych oraz kreatywne pomysły lokalnych bibliotekarek, rozróżnia zadania cykliczne i podejmowane spontanicznie – w reakcji na potrzeby lokalnego środowiska. Podkreśla znaczenie współpracy z miejscowymi instytucjami oświatowymi i kulturalnymi.

Tom zamyka referat Haliny Świtlickiej *Biblioteka pedagogiczna ambasadorem lokalnej twórczości*, który przedstawia olkuską filię Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Krakowie w kontekście działań promujących twórczość lokalnych artystów (poetów, malarzy) poprzez spotkania autorskie, wystawy oraz stronę internetową prowadzoną przez bibliotekę wspólnie z lokalnymi stowarzyszeniami kulturalnymi. Omówiono w nim także adresowany do uczniów Powiatowy Konkurs Fotograficzny *Moje miasto i mój region w obiektywie*. Podejmowanie różnorodnych działań kulturalnych powoduje, że biblioteka staje się miejscem, gdzie toczy się życie społeczne i kulturalne regionu.

Redaktorki

DAGMARA KAWOŃ-NOGA

Regionalny Zespół Placówek Wsparcia Edukacji
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Opolu
Wyższa Szkoła Bankowa we Wrocławiu,
Wydział Ekonomiczny w Opolu

Regionalizm jako nieredukowalny aspekt działalności bibliotecznej –

na przykładzie poczynąń Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Opolu

REGIONALIZM, EDUKACJA REGIONALNA I MAŁA OJCZYZNA

Regionalizm jest pojęciem wielowymiarowym, wprowadzonym do obiegu społecznego i nauki w XIX wieku we Francji¹. Pełnił istotną rolę w społecznych inicjatywach narodowościowych oraz w relacjach pomiędzy grupami etnicznymi. Można tu wymienić historie stosunków między Flamandami i Walonami, Macedończykami i Serbami czy Czechami i Słowakami – ujawniając świadectwa konfliktów o ziemię, przynależność polityczną i kulturową poszczególnych grup. Regionalizm rozumiany jest albo jako element języka, cecha wymowy, forma gramatyczna, wyraz lub konstrukcja składniowa właściwe mowie mieszkańców pewnego regionu, albo jako kultura charakterystyczna dla danego regionu². Jest też określany jako „ruch społeczno-kulturalny dążący do zachowania swoistych cech kultury danego regionu, jej odnowy i propagowania”³. Regionalizm jest więc zbiorem typowych właściwości dla danego terenu i zorganizowanym działaniem na rzecz zwiększenia spójności wewnętrznej

¹ M. Grabowski, *Edukacja regionalna w kontekście teoretycznym*, „Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce” 2010, nr 1-2, s. 5-13, [online:] <https://czasopisma.ignatianum.edu.pl/eetp/article/view/741/865> – 21 III 2022.

² *Inny słownik języka polskiego*, t. 2, red. M. Bańko, Warszawa 2000, s. 426.

³ *Ibidem*.

danej (lokalnej) zbiorowości. Stanowi dążenie do pogłębienia wiedzy o kulturze tego terenu i tej zbiorowości⁴.

W interpretacji Piotra Kowolika regionalizm to inaczej zbiór kierunków o zróżnicowanym programie literackim i ideowym, mającym na celu związanie twórczości literackiej z osobowościami regionów, ich obyczajami, kulturą, językiem, przeciwnymi kulturze ogólnonarodowej⁵. Natomiast według Jerzego Nikitorowicza – zagadnienie to jest bezpośrednio powiązane z trendem społeczno-kulturalnym manifestującym konieczność utrzymania odrębnych cech kultury danego obszaru⁶. Regionalizm obejmuje odrębność, tradycję czy nawet „inność” (ale nie w znaczeniu pejoratywnym) poszczególnych regionów jakiegoś kraju. W Polsce odznaczają się wyjątkowa kultura, zwyczaje czy atmosfera np. Podhala, Kaszub, Wielkopolski lub Śląska⁷ i w końcu – bliskiego piszącej te słowa – Śląska Opolskiego⁸.

Województwo opolskie stanowi region różnorodny kulturowo. Od dekad zamieszkują go wspólnie Polacy i Niemcy. Po konferencji w Poczdamie w 1945 roku obszar Śląska – w tym Śląska Opolskiego – znalazł się pod legislacją polską. Warto dodać, że mieszkają tu również kolejne pokolenia przesiedleńców ze wschodnich rubieży dawnej Rzeczypospolitej. Etniczna odmienność Opolszczyzny jest faktem. Zjawiskiem tym od lat interesują się środowiska polityczne, rządowe i samorządowe, a także akademickie, kulturalne, społeczne i ekonomiczne. W 2015 roku specyficzny klimat społeczno-kulturowy Śląska Opolskiego stał się tematem debaty podjętej podczas konferencji popularnonaukowej *Poszanowanie praw mniejszości jako fundament wykorzystania przez region różnorodności etnicznej*, zorganizowanej w Urzędzie Wojewódzkim w Opolu. Konferencja stanowiła element ogólnopolskiej kampanii promującej używanie języków mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego pt. *Języki mniejszościowe oraz język regionalny naszym wspólnym bogactwem*, realizowanej przez Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji⁹.

Wspólny mianownik w różnych definicjach regionalizmu stanowi „kultura regionu”, upowszechniana w tzw. edukacji regionalnej, której szczególnie rozkwit obserwujemy od lat 90. ubiegłego wieku – mając w pamięci, że lata 1990-2000 zostały uznane przez UNESCO za Dekadę Edukacji Środowiskowej. Było to przyczynkiem do im-

⁴ Słownik współczesnego języka polskiego, red. B. Dunaj, Warszawa 1996, s. 937.

⁵ P. Kowolik, *Edukacja regionalna w przedszkolu*, [w:] *Edukacja regionalna. Z historii, teorii i praktyki*, red. M. T. Michalewska, Kraków 1999, s. 120.

⁶ J. Nikitorowicz, *Edukacja regionalna na pograniczach*, [w:] *Edukacja regionalna*, red. A.W. Brzezińska, A. Hulewska, J. Słomska, Warszawa 2006, s. 104, *Krótkie Wykłady z Pedagogiki*.

⁷ *Nowa encyklopedia powszechna PWN*, t. 6, red. D. Kalisiewicz, Warszawa 1996, s. 239.

⁸ *Wielka encyklopedia Polski*, t. 2, red. M. Karolczuk-Kędzierska [et al.], Kraków 2004, s. 1254-1255.

⁹ *W woj. opolskim nie mieszkają Ślązacy? Konferencja Urzędu Wojewódzkiego, Stowarzyszenie Osób Narodowości Śląskiej*, [online:] <https://slonzoki.org/2015/03/w-woj-opolskim-nie-mieszkaja-slawacy-konferencja-urzedu-wojewodzkiego/> – 21 III 2022.

Nowe Ogólnopolskie Forum Bibliotek Pedagogicznych nr 5

INSTYTUCJA
WOJEWÓDZTWA
MAŁOPOLSKIEGO

<https://akademicka.pl>

